

GEMEENTE Arnhem

Hoe lees ik de Begroting en Turap?

Scholingsavond raadsleden, 30 september 2026

Wat gaan we doen?

1. Heel kort terug naar de P&C-cyclus
2. Uitleg opbouw Begroting 2027
3. Uitleg opbouw Turap-2 2026
4. Tijd voor de laatste vragen

P&C-cyclus als bestuurlijk kompas

De P&C-cyclus helpt een gemeente om:

1. Doelgericht te werken (wat willen we bereiken?)
2. Binnen de begroting te blijven (wat mag het kosten?) en tussentijds bij te sturen (loopt het goed?)
3. Achteraf verantwoording af te leggen (wat hebben we gedaan en is het rechtmatig gebeurd?)

Het is daarmee een bestuurlijk kompas dat gemeente, college én raad helpt om effectief en transparant te werken.

De Arnhemse P&C-cyclus

Perspectiefnota
(doelgericht werken)

Jaarrekening en FJP
(achteraf verantwoording afleggen)

Begroting
(doelgericht werken)

Tussenrapportages, verzamelbesluiten en budgetoverheveling
(tussentijds verantwoorden en bijsturen)

Begroting: wat is het doel?

In Arnhem wordt gestuurd op ambities, doelen en inspanningen (doelenboom) met bijbehorende financiële middelen

- Begroting: budgetrecht van de raad

Vóór 15 november stelt de gemeenteraad de Begroting vast: de beleidsmatige en financiële agenda voor het komende jaar en een raming voor de drie jaren daarna.

De raad kan hier bijsturen met moties en amendementen

Provincie toetst: Begroting moet structureel en reëel in evenwicht zijn

Opbouw Begroting

Deel 1 - Hoofdlijnen van beleid en ontwikkelingen in het financieel kader

Deel 2 – Beleidsbegroting

Deel 3 - Financiële begroting

Deel 1 Hoofdlijnen van beleid en ontwikkelingen financieel kader

- Hoofdlijnen van beleid: pagina 8 t/m 15
  - geeft overzicht van de belangrijkste inhoudelijke ontwikkelingen en de inzet van de gemeente hierop
  - ingedeeld op basis van de vier thema's uit Perspectiefnota (gebaseerd op coalitieakkoord):
    * toekomstbestendig wonen en ondernemen
    * groen, klimaat en gezonde leefomgeving
    * kansrijk, ongedeeld en zorgzaam
    * veilig, leefbaar en verbonden

Dit geeft een totaalbeeld van wat Arnhem in de komende jaren van plan is te doen

- Ontwikkelingen financieel kader: pagina 16 t/m 41
  - geeft overzicht van alle financiële mutaties ten opzichte van de huidige begroting:
  * schets van het financieel perspectief: voor gemeenten en voor Arnhem specifiek
  * wat wordt de komende jaren met de algemene reserve verrekend en waarvoor?
  * wat is daarvan incidenteel en wat is structureel? Is de begroting structureel sluitend?
  * waaruit bestaan de jaarlijkse bijstellingen, zoals de indexaties van subsidies en belastingen?
  * hoe verhoudt het zich tot het begrotingsadvies van de VNG?

Dit geeft een totaalbeeld van de financiële ontwikkelingen en mutaties in deze Begroting

Deel 2 Beleidsbegroting

We gaan een slagje dieper en gedetailleerder dan deel 1: zowel op inhoud als op financiën

De beleidsbegroting bestaat uit twee onderdelen:

- **De begrotingsprogramma's**: Een programma wordt is een *samenhangend geheel van activiteiten*. Hoe hier invulling aan wordt gegeven, is aan de gemeenteraad. Er is dus geen landelijk voorschrift welke begrotingsindeling te hanteren. Een begrotingsprogramma bevat zowel een beleidsmatige als financiële vertaling van de programmadoelen.
  Programma's beschrijven wat de gemeente wil bereiken en doen

- **De paragrafen:** In een paragraaf wordt een specifiek onderwerp toegelicht dat belangrijk is voor de financiële positie of bedrijfsvoering van de gemeente.
  De paragrafen geven uitleg over onderwerpen die voor de hele gemeente van belang zijn

Praktisch voorbeeld: In het programma Bereikbaarheid staat dat de gemeente wegen onderhoudt en wat we daarvoor doen. In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen wordt vervolgens uitgelegd: wat de kwaliteit van alle gemeentelijke wegen is; hoeveel geld daarvoor nodig is; welke risico's er zijn als onderhoud wordt uitgesteld.

Deel 2 Beleidsbegroting: de programma’s

In onze begroting hebben we 13 programma’s opgenomen:

0. Bestuur, dienstverlening en financiën
1. Veiligheid
2. Bereikbaarheid
3. Economie
4. Onderwijs
5. Cultuur
6. Participatie en armoedebestrijding
7. Gezondheid, welzijn en ondersteuning
8. Opvang, inburgering en inclusie
9. Sport en beweging
10. Klimaat en energie
11. Ruimtelijke ontwikkeling
12. Wonen en leefomgeving

De programma’s 7 t/m 9 hebben een nieuwe naam gekregen in deze Begroting 2027. Dit omdat een aantal budgetten tussen deze programma’s is verschoven om een beter samenhangend geheel aan activiteiten te krijgen.

Deel 2 Beleidsbegroting: opbouw programma

Kort gezegd geeft een programma in de gemeentelijke begroting antwoord op de volgende vragen:

1. Wat willen we bereiken? De maatschappelijke doelen en gewenste effecten.
2. Wat gaan we daarvoor doen? De inspanningen die bijdragen aan het bereiken van de doelen.

} Doelenboom

3. Wat mag het kosten? De beschikbare budgetten en financiële middelen.
4. Met wie werken we daarvoor samen?

Elk programma heeft dezelfde opbouw: *voorbeeld programma Veiligheid – p60*

- Het programma in 1 oogopslag (infographic): voor het snelle overzicht
- De doelenboom (zoveel mogelijk op 1 A4): ambities, doelen en inspanningen: voor de liefhebbers van structuur
- Een tekstuele toelichting op de doelenboom: voor de liefhebbers van meer context en tekst
- Overzicht lasten en baten van de komende 4 jaren: voor de liefhebbers van financiën
- Overzicht partners en verbonden partijen (voor een antwoord op vraag 4)

Deel 2 Beleidsbegroting: financieel

Hoe lees ik de financiële tabellen in een programma (ook aan de hand van veiligheid p 68):

- Overzicht lasten en baten: rekening 2025, begroting 2026 en belangrijkste kolom: begroting 2027. Die stelt de raad daadwerkelijk vast. De jaren erna zijn een raming.
  Presentatie lasten met min en baten met een plus (nadeel en voordeel voor algemene reserve, onze ‘spaarpot’)
- Presentatie budgetten dmv taakvelden (verdere detaillering van de lasten/baten van een programma)
- Koppeling van subtaken aan doelen om in beeld te brengen hoe/welke middelen bijdragen aan welk doel, en soms aan meerdere doelen
- Verklaring van de verschillen in de jaren 2027 t/m 2030 tov het jaar 2026. Alleen verschil tussen 2027 en 2026 is verplicht, als service geven we meerjarig inzicht

Deel 2 Beleidsbegroting: de paragrafen

In onze begroting hebben we de volgende verplichte paragrafen opgenomen (vanaf p. 244):

1. Lokale heffingen – Aandacht voor de diverse gemeentelijke belastingen en heffingen en de consequenties daarvan voor de inwoners.

2. Risicomanagement en weerstandsvermogen - Het weerstandsvermogen geeft aan hoe solide de financiële positie van de gemeente is. Ook andere financiële kengetallen, zoals de solvabiliteit en de schuldquote

3. Onderhoud kapitaalgoederen - In deze paragraaf wordt toegelicht op welke wijze het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen (zoals wegen, riolering, gebouwen) gewaarborgd is.

4. Financiering - Hier wordt toegelicht op welke wijze met de financieringsbehoefte van de gemeente is omgegaan.

5. Bedrijfsvoering - De voortgang van interne ontwikkelingen binnen de gemeentelijke organisatie.

6. Verbonden partijen - Als de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft bij een partij, is dit een zogenoemde verbonden partij. In deze paragraaf worden alle verbonden partijen toegelicht.

7. Grondbeleid - De gemeente speelt een rol in het kopen en verkopen van gronden. Hier wordt verder ingegaan op het gevoerde grondbeleid.

8. Openbaarheidsparagraaf Wet open overheid – de gemeente moet aandacht besteden aan de beleidsvoornemens inzake de uitvoering van deze wet

Deel 2 Beleidsbegroting: de paragrafen

Op verzoek van uw raad hebben we de volgende aanvullende paragrafen opgenomen:

1. Investeringen - In deze paragraaf wordt over de realisatie van de investeringen gerapporteerd.

2. Subsidies - De gemeente verstrekt subsidies aan instellingen die een bijdrage leveren aan gemeentelijke doelstellingen. In deze paragraaf wordt aangegeven welke instellingen subsidie ontvangen inclusief de subsidiebedragen.

3. Nationaal Programma Arnhem Oost - Vanaf de Begroting 2026 is voor Nationaal Programma Arnhem Oost een paragraaf opgenomen om inzicht te geven in de verdeling van de middelen voor NPAO over de verschillende begrotingsprogramma's.

Zie pagina 244 tot en met 343 voor alle paragrafen

Deel 3 Financiële begroting

Dit deel bestaat uit verschillende financiële overzichten voor het ***totaal*** van de Begroting (veel wettelijk verplicht):

- een overzicht van alle begrote lasten (uitgaven) en baten (inkomsten) per programma, inclusief dotaties en onttrekkingen aan reserves
- een overzicht van incidentele baten en lasten en de berekening van het structureel begrotingssaldo: hierop baseert de Provincie het oordeel over de structurele sluitendheid van de begroting
- geprognosticeerde balans voor de komende 4 jaar
- inzicht in structurele en incidentele mutaties van reserves met toelichting op alle reserves
- het EMU-saldo
- een overzicht van alle begrote lasten (uitgaven) en baten (inkomsten) per taakveld, inclusief dotaties en onttrekkingen aan reserves
- een overzicht van de mutaties uit de laatste circulaires gemeentefonds

Hoe kan de raad bijsturen op de Begroting?

Met een motie: om bijvoorbeeld het college te verzoeken om aanvullende informatie, iets te onderzoeken of in gang te zetten

Met een amendement: om iets in de Begroting aan te passen (bijvoorbeeld een doel/inspanning of om meer/minder middelen voor iets te begroten)

Het is belangrijk dat moties/amendementen financieel gedekt zijn, geef dus zo concreet mogelijk aan wat de voorgestelde dekking is. Waar is dekking te vinden?

- bekijk de opbouw van de lasten in een begrotingsprogramma (taakvelden)
- een bestemmingsreserve (alleen voor incidentele dekking)
- kijk of er ruimte is in de AR (maar let dan ook op het effect op de weerstandsfactor)

Tijd voor vragen

Over de Begroting 2027

Tussentijds verantwoorden en bijsturen

Het college verantwoordt of ze binnen de begroting blijft en stelt de raad voor tussentijds bij te sturen om de doelen te bereiken

Arnhem kent de volgende verantwoordings- en bijsturingsdocumenten in de P&C-cyclus:

- Tussenrapportages: Turap-1 en Turap-2 (controlerende en toezichthoudende rol raad)

Twee keer per jaar een voortgangsrapportage om inzicht te geven of de voorgenomen doelen voor het jaar worden behaald, of dit tot financiële afwijkingen leidt en waar nog bijgestuurd kan worden

Opbouw Turap-2

Hoofdlijnen Turap-2 2026 *(zie pagina 3)*

- vermelding van het verwachte resultaat voor het jaar 2026
- inzicht in aantallen afwijkingen per programma (totaalbeeld van alle rode kruizen)

Totaalbeeld financiën *(zie pagina 5)*

- alle financiële afwijkingen op een rij, gerangschikt per programma

Bijlagen *(zie pagina 7 t/m 142)*

- voortgang doelen en financiële afwijkingen per programma
- budgetoverhevelingen (terugblik 2025 en vooruitblik 2026)
- investeringen: aanpassingen in de begrote investeringen in het jaar 2026
- beheersing verbonden partijen: voortgang beheersstrategie
- stand van zaken amendementen en moties die aangenomen zijn bij de Begroting 2026

Voortgang doelen en inspanningen

In Turap-2 wordt verantwoording afgelegd op de inspanning:

- inhoudelijk: wordt de inspanning zoals omschreven uitgevoerd?

- financieel: zorgt de inspanning voor een afwijking?

- planning: doet zich vertraging voor?

- risico: voorzien we een risico op niet realiseren, afwijking of vertraging?

Dit scoren we met V of X

En elke X wordt toegelicht

Arnhemmers met dezelfde talenten hebben dezelfde kansen

Wat willen we bereiken?		Wat gaan we daarvoor doen?	Waar staan we nu?			
Doel	Inspanning		Inh	Fin	Plan	Ris
1.3 Meer Arnhemse schoolgebouwen zijn toekomstbestendig en inclusief	1.3.1 We voeren het jaarprogramma Onderwijshuisvesting uit	De fysieke leeromgeving van kinderen is van belang voor hun ontwikkeling. We willen dat onderwijshuisvesting daarom aansluit bij de ontwikkelbehoefte van kinderen, een gezond leerklimaat biedt en aansluit op de manier waarop ruimtes in de toekomst gebruikt zullen worden. (...) De in het jaarprogramma benoemde ontwikkelingen hebben invloed of vormen een risico bij de uitvoering van de projecten.	✓	✗	✓	✓

De uitvoering van deze inspanning zorgt dit jaar voor een financiële afwijking. In de kerstvakantie 2025 zijn twee brandschades geweest op twee schoolgebouwen in vol eigendom van de gemeente. Zie hiervoor de toelichting onder 'financiële afwijkingen'

Portefeuilleonderdeel		Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	I/S	AR/ BR
Lasten	**Doel**	-433	N			
Onderwijs	1.1	685	V	Uitvoering SMI/BSO+	I	AR
Onderwijs	1.2	-16	N	Gemeentefonds meicirculaire - DU Overheidsbrede Dienstverlening	S	AR
Onderwijs	1.3	-425	N	Brandschades Hommelseweg 403A en Bethanienstraat 5	I	AR
Onderwijs	1.1	-677	N	Rijksbezuining onderwijskansenbeleid	I	AR

Zie pagina 46 en 47 Turap 2 2026

Financiële afwijkingen

Per programma wordt aangegeven:

- prognose van het resultaat: afwijking ten opzichte van de begroting
- op welk inhoudelijk doel zitten de financiële afwijkingen?
- zijn de afwijkingen incidenteel of structureel?
- worden de afwijkingen verrekend met een bestemmingsreserve of met de algemene reserve?
- tekstuele toelichtingen op de afwijkingen

Tijd voor vragen

Over Turap-2 2026

P&C-cyclus

Dank voor uw aandacht!